

Mohai V. Lajos

Fénytelen korszakok könyveiről

Kelecsényi László két korábbi regényéről: Szivárványgömb, Emléked leszek

A két mű 2014-ben jelent meg. Annak idején elismerően és megértően írtam róluk. Tetszett, hogy a történetek a földön járnak, ezt a címet is adtam a dolgozatomnak, dicsérve a könyvek szemléletét. Most a kritikai esszém folytatására készülök, előttem ugyanis a tavaly napvilágot látott *Bűnangyal*. Ez az új regény – a műfajt mintha maga vonná kétségbe a szerző, noha nincs oka rá – szerkezetében ugyanúgy társadalmi metszetét adja a mai világnak. Élethelyzeteket jelenít meg és rajzol körül. Sokan magukra ismerhetnek – ez pedig kétségkívül a két regény folytatásának tekinthető. De most nem a *Bűnregény*ről beszélek majd, hanem felidézem a két korábbi művet. Ismét elolvasva a könyveket, nincs okom változtatni a mondanivalómon.

Lássuk tehát. A *Bűnregény* szemléleti és poétika előzményeiről beszélek, feltételezve, hogy sokunk olvasta e könyveket.

Először a *Szivárványgömb*ről. Páros történet ez, amelyet tipográfiailag is megjelenít a könyvtest; ez egyik hagyományos formájú én-elbeszélés, a másik inkább hosszú monológnak olvasható. Az első szereplői a rendszerváltás meghasonlott, némiképp kallódó értelmiségi és művész figuráinak panoptikumából kerülnek ki; sok furcsaságot hordoznak, és megpróbálnak elbánni hétköznapi kudarcaikkal és bajaikkal. A főhős, némiképp e rétegből, a színészvilágból jött „korunk hőse", téblábol a lehetőségei és a vágyai közt, ám mindegyre leteríti a „valóság". A színészlét kulisszatitkait kiábrándító megvilágításban látjuk. Szinkronizálás, rádiós fölolvasások, színpadi mellékszerepek. Önmagukba roskadt alkoholisták, saját múltjuktól és tehetségüktől eltávolodott, energiájukat vesztett roncsok. A főszereplő számára a szerelem, mint oly sokszor a magánéletben, alkalmas kitörési pont lehetne, de mégse az. Vajon létezik-e még benne az érzés, egyáltalán bármiféle érzés az űzöttség, hajszoltság és lepasszoltság mellett – az író célja ennek a tisztázása.

Gyanítom, hogy erről szól hangsúlyosabban, illúziótlanabbul a páros történet másik része. „*Folyton keres az ember valakit, akivel teljesen őszinte lehet.*" Az elveszettség és a hiány nézőpontjából megfogalmazott kulcs-

mondata ez a regénynek. Nincs csoda, nem lehet. Másra sem gondolhatunk, mint arra, hogy a szerelem halott.

A kritikuséval majdnem közös nemzedéki élmény- és közérzetanyagból táplálkozik Kelecsényi másik, erősebb, és formáltabb regénye, az *Emléked leszek*: a történetmondó által leírt, és átélt, vagy a szereplőivel élményeiből mindnyájunkkal megesett valamennyi, kik a hetvenes években a Pesti Barnabás utcai egyetem épületében koptattuk a lépcsőket. A hős, a beszélőnévvel fölruházott Keleti Dávid, az egyes szám első személyű elbeszélő, „kilépve az életbe", kalandozik a Kádár-éra lusta mindennapjaiban. Ha nem is minden idegszálával, de azon van, hogy feltérképezze az egyetem utáni terepet. Lépéseit megtorpanások kísérik; de mindegyre továbbmegy, sodorja, viszi előre a létező szocializmus szürke világa. Sok minden ismerős, és sok minden ismeretlen ebből a számára; korán összegubancolódó sorsok, érdek-vezérelte karrierkezdemények, illúzióvesztések, unalom és szkepszis; az értelmiség fölvett szerepei, amelyek a szereplőkön ragadnak. Könnyed erkölcsi kilengések, ital, sex, felemás érzések, hitevesztett barátságok, tompa nekilendülések és ritkán, megtört szenvedélyek is jellemzik a regény figuráit, vagyis a kort. Igazából a főszereplő sem tudja eldönteni, hogy mire vágyik valójában; hiába keríti hatalmába a szerelem, a szerelméből meglehetősen hamar kiábrándul. Bármi is történjék, az élet valahogy megy tovább, ahogy a rendszer, a puha diktatúra engedi. Egy a Szabad Európa rádióba kicsempészett recenziójával mintha szembe menne a politikai rendszerrel, de mégsem; csak a saját nyugtalanságig jut el, az önkényuralom nem kéri számon a csínyt, sőt jelentéktelen tényként kezeli. Észre sem veszi. Ezek már az elnehezülő kádári évek, nem a korbácssuhogtatás, hanem az „alámerülni és kibekkelni" csöndes és halványuló időszaka. (Noha sokaknak, később is, volt részük rendészeti meghurcoltatásban.)

Kelecsényi megoldja a feladatát, vagyis jól jár el íróilag, amikor lépten-nyomon érzékelteti az olvasójával, hogy ennek az értelmiségi kalandregénynek (nevezzem így), az alakjai valahogy másutt keresik, és találják meg önmagukat, mint ahol kereshetnék, és meglelhetnék. Ha egyáltalán megtalálják. Nemcsak a képességeiken, vagy az akarásukon múlik a kudarc, vagy a fél-kudarc, a fél-siker, miképpen a könnyű karrier sem. A politikai kurzus, az állott levegő, a *levegőtlenség* állított csapdákat nekik, kötötte béklyóba őket, próbálta – olykor nem eredménytelenül – kiölni belőlük az ambíciókat. Vagy juttatta érdemtelenül – az úgynevezett „szocialista összeköttetés" révén – jó starthelyzetbe némelyüket. Vagy mindezek helyett a véletlen szerencse dolgozott, ahogy a filmgyárban Keleti Dávid is az állásához jutott.

Nem vonhatta ki tehát a kor fénytelen hangulata, esetlegessége alól a főhős sem magát, a K. L.-t önfelidézően megjelenítő történetmondó, Keleti Dávid. Ő sem született lázadó, ahogy kortársai többsége sem az, legfeljebb belvárosi presszók és sörözők dohányfüstös zugaiban, vetetlen ágyakban szidták egykori csoporttársaikkal, vagy alkalmi szeretőikkel a fönnálló viszonyokat.

Egy régi, mára már kevéssé, de a regény idejében, tehát a hetvenes években igen sokszor használt kifejezéssel élnék a Kelet Dávid jellemzésére, ez pedig a *született lezsersége.* Nem negatív, lesajnáló, vagy leereszkedő értelemben írom ide; épp ellenkezőleg. Bizonyos szembehelyezkedést, némiképpen cinikus és sejtelmesen ironikus tartást fejezett ki a kádári (kis)világ megcsontosodott normáival szemben, ugyanakkor nem is sértette föl annak – akkortájt egyébként megbonthatatlannak gondolt – szövetét.

A történet nyomott, bedugaszolt világában azonban mégiscsak meríthető valahonnan remény, mégpedig – ahogyan az lenni szokott – a legváratlanabb helyről. A sors nagy rendező: Keleti Dávid az édesanyja haldoklásában nyeri vissza a hitét, a kvázi sok-személytelenből átvált az egy-személyesbe; a jelenet éles fénybe helyezi azt a katartikus pillanatot, amelyben Anyja a halottas ágyán megvallja neki, hogy nem az igazi apja nevét viseli. Az önértelmezés fontos momentumává válik ez, ettől a pillanattól Keleti Dávid más ember lesz. Mindennek ára van. Eszerint az *Emléked leszek* érezhetően (és a bíráló reményei szerint) korántsem végpontja ennek az egyszemély-történetnek, mert várakozást kelt az ígéretes folytatáshoz.

„Körülnézni, mi maradt?”, hogy a szerző saját magához intézett instrukcióját idézzem végezetül.

Erről szól a *Bűnregény,* de ez már egy másik kritika tárgya.

Kelecsényi László: Szivárványgömb, Kortárs Könyvkiadó, 2014.;
Emléked leszek, Kossuth Kiadó, 2014.